

KANSAKUNNAT JA YLIOPISTOT BISNESAJATTELUN TESTIALUSTOINA

1900-luvun alussa kapitalismia ja sen puitteissa toimivia yrityksiä analysoinut taloustieteilijä Joseph Schumpeter (1883–1950) tunnetaan erityisesti näkemyksestä, jonka mukaan yrittäjillä on keskeinen rooli talouden kehityksessä ja kasvussa, ja samalla vanhojen yritysten ja tuotantotapojen korvautumisessa uusilla. Hän nosti esiin termin ”luova tuho”. Siihen viitataan edelleenkin usein poliittisena tavoitteena – jopa ”tuhonkin” osalta. Kun huomiota kiinnitetään hänen taloustieteeseensä, kiinnostava on hänen laajempi sosiologiansakin, joka tarkastelee erityisesti politiikan taloudelle luomia institutionaalisia puitteita ja myös politiikkaa tekeviä poliitikkoja.

Schumpeter oli monin perustein sitä mieltä, etteivät bisnesajattelu ja siihen erikoistuneet henkilöt menesty politiikassa. Nyt kun kehitys näyttää kulkevan niin politiikassa kuin yliopistoissakin bisnesajattelun suuntaan, on sopiva hetki tarkastella tämän edelleen merkittävän talouden ja politiikan analyytikon esiin nostamia ongelmia.

Lähtökohdaksi sopii Schumpeterin luonnehdinta yrityksistä ja yrittäjistä sekä yrittäjän roolin jossain määrin omaksuneista palkkajohtajista. Hän katsoi yritysten olevan viimeisiä kolkkia modernissa yhteiskunnassa, jotka toimivat kuin itsevaltiaiden ”kuningaskunnat”. Yrittäjien hän katsoi olevan tyyppillisesti henkilöitä, joita motivoi rakentaa kuningaskuntaa saadakseen sen johtajana sosiaalista kunnioitusta. Lisäksi hän totesi monia yrittäjiä motivoivan halun ratkoa ongelmia niiden itsensä vuoksi. Yritystoimintaa hän kuvasi raa’aksi kentäksi, jossa yrittäjä kokee joka hetki kilpailijoiden tuottaman tuhon uhkaa, mikä saa

hänet ”innovoimaan”. Oleellista ”innovoinnissa” on kuluttajien tarpeiden luominen. Toisin kuin taloustieteen valtavirta hän ei siis pitänyt ostajia rationaalisina, vaan alttiina jatkuvalle myyjien manipulaatiolle. Yrittäjien hän katsoi kantapään kautta oppivan terävän oman alan osaamisen ja sen osana markkinoiden luomisen.

Politiikan hän näki osin samanlaiseksi kuin yritystoiminnan. Kyse on kummallakin saralla pitkälti kysynnän luomisesta. Hän ei uskonut äänestäjien suuren joukon juurikaan hahmottavan politiikassa käsiteltäviä monimutkaisia kysymyksiä, vaan äänet annetaan paljolti poliitikkojen vetovoiman ja retoriikan perusteella. Nämä näkemykset hän perusti sekä havaintoihin 1800- ja 1900-luvun vaihteen kuningas- ja keisarikunnista että 1900-luvun ensi vuosikymmenten lisääntyvistä demokraattisista yhteiskunnista. Niitä katsellessaan hän piti ilmeisenä, etteivät yritysjohtajat sovi politiikkaan. Yritysjohdossa ei synny riittävästi laajaa kulttuurista pääomaa politiikkaan eikä yritysjohtajilla pääsääntöisesti ole tarvetta politiikassa tarvittavalle henkilökohtaiselle vetovoimalle suurten kansanjoukkojen suosion saamiseksi. Oman alan bisnesosaaminen on tärkeämpää. Erityinen jännite näkyy kuvauksissa yrityksistä autoritäärisinä ”kuningaskuntina” ja yhteiskunnista lisääntyvästi demokraattisina. Toisin kuin yrityksissä poliittisten johtajien on saatava kannatusta lähipiirissäänkin. Demokratioissa ei yritysten tapaan ole kuninkaan paikkoja.

Oma lukunsa ovat yliopistot erikoislaatuisena osana yhteiskuntaa. Vaikka Schumpeter ei pohtinut yritysjohtajien ja bisnesajattelun sopivuutta yliopistoihin, hän antaa siihen hyvät eväät. Oleellinen on hänen analyysinsä johtajien edellytyksistä viedä asioita omalla sarallaan haluamaansa suuntaan. Yrityksissä hän katsoi johtajien voivan toimia kuin valtiaat kuningaskunnissaan, joskin joutuvan taivuttelemaan asiakkaitaan. Poliitikassa hän katsoi johtajien joutuvan koko ajan taivuttelemaan sekä joukkojaan että äänestäjiään suostuvaisiksi valittuihin agendoihin. Yliopistossa törmätään hankalampaan tapaukseen, koska yliopistojen tehtävä on tuottaa uutta tietoa. Poliitikoilla ja yliopistojen johdolla ei voi olla käsitystä siitä, millä suunnalla ja miten vielä pimennossa olevaa todellisuutta kannattaisi seuraavaksi valaista. Inves-

toinnin kannattavuutta on hyvin vaikeaa arvioida etukäteen. Yliopistojen tutkija-opettajat eivät ver- taudu markkinoilla manipuloitaviin kuluttajiin tai edes poliitikkojen taivuttelemiin äänestäjiin, koska tutkijoiden tehtävänä on päinvastoin sivistää toisia – myös poliitikkoja ja yritysten johtajia – omak- sumaan uutta tietoa. Tässä kohdin syntyy törmä- ys yritysmäistä toimintaa seurailevien strategi- en puuttuessa vahvasti tutkimusrahoituksen kohte- iden ja mittareiden valintaan. Tutkijoiden elinti- la tehdä sitä, mitä heidän tulisi tehdä, kaventuu, jos agendat asetetaan tiukoin rahoitusehdoin ul- kopuolelta. Totuuksien etsimisestä tulee vaikeam- paa ja joskus sitä on jopa varottava.

Jää nähtäväksi, kuinka pitkälle ja mihin saak- ka kokeilut yritysten toimintatapojen sekä erityi- sesti johtajakeskeisen toiminnan organisoinnin so- veltamisessa kantavat politiikassa ja yliopistoissa. Yhteiskunnan tutkijoille seuraavat vuodet tarjoa- vat runsaasti aineistoa arvioida niin Schumpete- rin kuin monien muidenkin yhteiskunnan toimin- taa analysoineiden ajattelijoiden hypoteesejä, kun uudenlaisia kokeiluja tehdään hyvin laajassa mi- tassa lähellä ja kauempana. Rahoittajien suosion saaminen voi tosin olla hankalaa, koska johtajia, strategioita ja niiden toteuttamista kriittisestikin koskettelevia analyysyjä tuskin katsotaan hyväk- si bisnekseksi.

Kirjallisuutta

- Schumpeter, Joseph A. 1912. *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung*. Leipzig: Verlag von Duncker & Humblot.
- Schumpeter, Joseph A. [1912] 1954. *Economic Doctrine and Method: An Historical Sketch*. New York: Oxford University Press.
- Schumpeter, Joseph A. 1934. *The Theory of Economic Development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Schumpeter, Joseph A. 1939. *Business Cycles: A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Schumpeter, Joseph A. [1942/1950] 1975. *Capitalism, Socialism and Democracy*. 5th Edition. London: Routledge.

JANNE KURTAKKO

Kirjoittaja on filosofian tohtori, joka tutkii päätyönsä ohessa Schumpeterin sosiologiaa.

PALKITTUJA

Lastentautien tutkimussäätiö myönsi Helena ja Niilo Hallman -palkinnon dosentti **Terhi Tapiai- selle** Oulusta. Tapiainen on lastentautien erikois- lääkäri ja hän tekee merkittävää kliinistä ja trans- lationaalista tutkimusta lasten infektiosairauksista Oulun yliopiston PEDEGO-tutkimusyksikössä ja Oulun yliopistollisen sairaalan Lasten ja nuorten klinikassa.

Suomen Akatemia on palkinnut kaksi ansio- tunutta tutkijaa akatemiapalkinnoin. Tieteellisestä rohkeudesta palkitaan akatemiattutkija, dosentti **Kaisa Matomäki** Turun yliopistosta ja yhteiskun- nallisesta vaikuttavuudesta akatemiattutkija, do- sentti **Hélder A. Santos** Helsingin yliopistosta. Matomäki on yksi maailman parhaista analyttisen lukuteorian tutkijoista. Hänen erikoisalaansa ovat alkuluvut. Santos on kansainvälisesti tunnettu lää- ketieteellisen nanoteknologian tuntija. Hänen joh- tamansa monikulttuurinen tutkimusryhmä on yksi eurooppalaisen tutkimuksen edelläkävijöistä huo- koisesta piistä (*porous silicon*, PSi) valmistettujen täsmälääkkeiden kehittämisessä.

Yrjö Jahnssonin säätiön kotimainen tiedepal- kinto myönnettiin taloustieteilijöille **Jukka Pekka- riselle** ja **Pekka Sutelalle** (jaettu palkinto) säätiön vuosijuhlissa perjantaina. Pekkarinen on Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun Professor of Practice ja Helsingin yliopiston dosentti. Sutela on Lappeenrannan teknillisen yliopiston Professor of Practice, Aalto-yliopiston dosentti ja vieraileva pro- fessori Paris School of International Affairs'ssa.

Helsingin yliopiston professori **Kimmo Ren- tola** on saanut teoksestaan *Stalin ja Suomen koh- talo* (Otava 2016) tietokirjallisuuden Lauri Jäntin palkinnon. Palkinto myönnettiin Rentolalle poik- keuksellisen vetävästi kirjoitetusta ja uutta arki- tomateriaalia sisältävästä tietokirjasta, joka tuo uusia näkökulmia Suomen sotahistoriaan.

Suomen tiedetoimittajain liitto on palkin- nut Vuoden tiedetoimittajana *Iltalehden* toimitta- ja **Heljä Salosen**. Tiedeviestintäpalkinnon saavat Ylen luontotoimittaja **Kimmo Ohtonen** ja sosiolo- gi **Sari Näre** Helsingin yliopistosta. Terveystoimit- tajana työskentelevä Salonen osaa yhdistää iltapäi- välehden ajoittain huomiohakuisen kerrontatavan faktapohjaiseen journalismiin.